

گزارش سفر دکتر گارت لوپیر^۱

مدیر اجرایی مؤسسه گفتگوی جهانی^۲ آفریقای جنوبی به ایران

در راستای تعمیق و گسترش روابط تحقیقاتی در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، منطقه‌ای و بین‌المللی و روابط دوجانبه با مراکز علمی، پژوهشی و محققین خارجی، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه مرکز مطالعات آفریقا از آقای دکتر گارت لوپیر مدیر اجرایی مؤسسه گفتگوی جهانی آفریقای جنوبی جهت انجام سفر به ایران و ارائه سخنرانی در چند مرکز علمی و دیدار با شخصیت‌های علمی و سیاسی از تاریخ ۸۲/۳/۳ لغایت ۸۲/۳/۹ دعوت به عمل آورد که در این مدت با برنامه‌ریزی فشرده و دقیق مرکز، وی توانست علاوه بر ارائه سخنرانی در چند مرکز علمی و دانشگاهی با چند تن از شخصیت‌های سیاسی و علمی نیز دیدار نماید که در زیر خلاصه‌ای از آن آورده شده است:

الف - ملاقات با جناب آقای معیری

اولین دیدار دکتر لوپیر با جناب آقای معیری معاون محترم آموزش و پژوهش وزارت امور خارجه بود که در تاریخ ۸۲/۳/۴ صورت گرفت. در این ملاقات دکتر لوپیر ابتدا

---

^۱. Garth Lepere

^۲. Global Dialogue Institute

تاریخچه‌ای از مؤسسه را بیان کرده و گفت: مطالعات این مرکز حول مسائل جهانی است و نظریه‌پردازان این مؤسسه نیز بطور مرتب مورد مشورت دستگاه سیاست خارجی آفریقای جنوبی می‌باشند. مرکز مربوطه در سال ۱۹۹۴ در زمان ریاست جمهوری آقای ماندلا و بنا به دستور ایشان تأسیس گردید و در زمان گفتگوی بین هلموت کهل صدراعظم آلمان و ماندلا با تعقیب دو هدف خاص طراحی گردید:

الف: مرتفع ساختن مشکلات یکپارچگی آفریقای جنوبی و مشکلات داخلی

ب: فراهم ساختن آموزش علمی جهت ارتقاء سطح کیفی دیپلماتها و دیگر علاقمندان بحثهای آکادمیک در سطح قاره آفریقا.

وی سپس به طرحی پیشنهادی که این مؤسسه در سال ۹۷-۱۹۹۶ جهت بازسازی عمده در زمینه توانمندیهای دولت آفریقای جنوبی به دولت ارائه نموده، اشاره کرد و گفت مرکز مذکور روابط آفریقای جنوبی با سایر کشورها را در سه بعد تنظیم کرده است:

۱. سیاست منطقه‌گرایی آفریقای جنوبی

۲. تشکیل دولت رفاه

۳. بررسی نقش آفریقا در روابط چندجانبه، جنوب - جنوب، نقش آفریقای جنوبی در

جنبش عدم تعهد و سادک

وی در مورد ارتباط مؤسسه مذکور با سایر مراکز تحقیقاتی و دانشگاهها و گرفتن پروژه‌های تحقیقاتی، از همکاری نزدیک مؤسسه با وزارت امور خارجه آفریقای جنوبی نیز مطالبی را ارائه نمود. جناب آقای معیری نیز از همکاری‌های علمی و گسترش این نوع همکاریها با مراکز تحقیقاتی داخلی و خارجی استقبال کرده و به صورت مختصر فعالیتهای گوناگون آموزشی و تحقیقاتی و آموزش دیپلماتها توسط حوزه معاونت را شرح داد.

وی با اشاره به اهمیت سوق‌الجیشی ج.ا. ایران و تلاش برای داشتن روابط دوستانه با سایر کشورها بویژه همسایگان، خواهان تقویت نقش سازمان ملل متحد در منطقه شد. دکتر لویبر نیز در مورد روند صلح خاورمیانه اظهار امیدواری کرد و گفت من

شک دارم که آریل شارون بخواهد به قرارداد اسلو پایبند باشد و نقشه جغرافیایی فعلی اسرائیل را تغییر دهد. از طرفی آمریکا به بهانه مبارزه با تروریسم خواهان تغییر رژیمهای خاورمیانه می‌باشد.

در ادامه جناب آقای معیری از اولویت‌های تحقیقاتی مرکز گفتگوی جهانی سؤال کرد و دکتر لویپر گفت: ما در مورد سیاست دولت در منطقه جنوب آفریقا و سادک به تحقیق و بررسی و ارائه نظر می‌پردازیم. همچنین روابط آفریقای جنوبی با کشورهای منطقه و سایر دولتها را تعریف کرده، لذا تمامی مکانیزمها، پارادایمها، شرکای تجاری، ساختار اداری، اقتصاد کلان، سیاست پول و همگرایی را مورد توجه قرار می‌دهیم.

آفریقای جنوبی نیز خواهان تقویت نقش UN می‌باشد و مهمترین شریک تجاری ما EU است ولی با آمریکا نیز روابط اقتصادی گسترده‌ای داریم که البته با روی کار آمدن آقای بوش سطح این روابط کاهش پیدا کرده است. در پایان دکتر لویپر ضمن تشکر از جناب آقای معیری اظهار امیدواری کرد که بتواند در این سفر یادداشت تفاهمی با دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی به امضاء برساند.

ب - ملاقات با جناب آقای قانع‌زاده

در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۴ دکتر لویپر با مدیرکل محترم آفریقای وزارت امور خارجه، جناب آقای قانع‌زاده دیدار و گفتگو کرد که در ذیل اهم موضوعات مطرح شده ارائه شده است.

ابتدا دکتر لویپر به معرفی مؤسسه گفتگوی جهانی پرداخته و اهداف آن را بیان کرد. آقای قانع‌زاده نیز روابط جمهوری اسلامی ایران با آفریقای جنوبی را به صورت مختصر شرح داده و گفت: شما مطلع هستید که درست یک روز پس از انتخاب آقای ماندلا به عنوان رئیس جمهور سفارت ما در آفریقای جنوبی برپا شد و از آن زمان روند

روابط ما در زمینه اقتصادی، تجاری، فرهنگی و بازرگانی روند بسیار خوبی بوده است. در واقع مراکز علمی شما با مراکز علمی ما و وزارت بهداشت و علوم نیز با وزارتخانه‌های شما قراردادهایی را به امضاء رسانده‌اند. در زمینه‌های اقتصادی بویژه قراردادهای نفتی نیز فعالیت‌های قابل توجهی صورت گرفته است. و همه این مراحل و فعالیت‌ها بازگو کننده یک چیزند و آن اینکه دو کشور احساس می‌کنند که به این همکاریها نیازمندند. شاید این نیاز از این طریق حاصل شده که هر دو کشور معتقدند باید به روند جهانی شدن بپیوندند. رسیدن به این مرحله از همکاریها شاید بر این باور باشد که با همکاری یکدیگر بتوانیم از این روند امتیازات بیشتری را بگیریم. از این دیدگاه است که من فکر می‌کنم روابط دو کشور معنی پیدا می‌کند و در واقع روند جهانی شدن به ما کمک می‌کند که به هم نزدیکتر شویم و همدیگر را بهتر بفهمیم و بهتر فکر کرده و منافع بیشتری را کسب کنیم.

در ادامه دکتر لوپر گفت: آفریقای جنوبی نیز علاقمند به داشتن روابط دوجانبه گسترده‌تر با جمهوری اسلامی ایران باشد.

آفریقای جنوبی همچنین راجع به مسئله فلسطین و اسرائیل نیز نظرات مشابهی با ایران دارد. وی در زمینه مسائل و درگیریهای قاره آفریقا گفت: در واقع عامل اصلی و مشکل عمومی قاره آفریقا تعدد قومیتها و نژادها و ادیان و از طرفی وجود فقر و عدم هویت مشخص ساکنین این قاره می‌باشد و در نتیجه این امر برخی از مناطق و کشورهای این قاره از عدم ثبات سیاسی و اقتصادی رنج می‌برند.

شاید تا بیست سال دیگر کشورهای عضو اتحادیه آفریقا بتوانند در سیاستهای خود هماهنگ عمل کنند. ما باید به تعدادی از فاکتورهای همگرایی دست یابیم تا بتوانیم در جهت اتحاد سیاسی و اقتصادی قدم برداریم. حاکمیت ارضی یکی از مشکلات بزرگ قاره آفریقا است.

بحران زمین در کشور همسایه ما زیمبابوه سبب لطمه به اقتصاد این کشور و در نتیجه تأثیر بر اقتصاد آفریقای جنوبی شده است. البته آقای امبکی سعی می‌کند موضع

آقای موگابه را تعدیل بخشید، اما ما فکر می‌کنیم اگر بپذیریم آقای موگابه در سیاست‌هایش اشتباه می‌کند و او را تنها بگذاریم، انگلستان و دولتهای غربی به این کشور فشار خواهند آورد و شاید دوران استعمارگری دوباره در آفریقا احیاء گردد.

نیجریه تحریمهای اعمال شده علیه موگابه را شکسته است و سعی می‌کند روشی صلح‌آمیز را در پیش بگیرد. وی سخن آقای قانع‌زاده را که گفت: من فکر می‌کنم بیشترین رضایت مردمی از دولت در آفریقا، در کشور زیمبابوه است که تحت نفوذ قدرتی نمی‌باشد را مورد تأیید قرار داد.

ج - ملاقات با جناب آقای دکتر عادل

در تاریخ ۸۲/۳/۵ دکتر لویبر با آقای دکتر عادل معاونت محترم اقتصادی وزارت امور خارجه دیدار و گفتگو کرد که خلاصه موضوعات مطروحه به صورت زیر می‌باشد:

دکتر لویبر گفت: دولت آفریقای جنوبی سعی دارد که گفتگوهایش را با ایران گسترش داده و ظرفیت‌های اقتصادی آن را بشناسد. وی همچنین گفت: طالبان و گروه القاعده مورد حمله آمریکا قرار گرفته و تا حدودی سرکوب شدند ولی مسئله فلسطین همچنان حل نشده باقی مانده است و عملیات انتحاری نیز همچنان ادامه دارد، چرا که مسئله فلسطین با افغانستان متفاوت است و مردم فلسطین برای سرزمین خود مبارزه می‌کنند.

من با طرح نقشه راه موافقم اما شک دارم که اسرائیل در مذاکرات خود در این مرحله صادقانه برخورد کند. کشورهایی که ادعای جهانی بودن را دارند حتی فرانسه و آلمان مدافع و موافق نظرات اسرائیل هستند.

دکتر لویبر در پاسخ به سؤال دکتر عادل که آیا هیچگونه دستور کاری برای همکاری با ایران و آفریقای جنوبی وجود دارد یا نه؟ گفت: اقتصاد ایران به تدریج رشد

کرده و طی ده سال اخیر روابط اقتصادی خوبی با اتحادیه اروپا داشته است. آفریقای جنوبی نیز می‌تواند روابط اقتصادی بهتر و وسیع‌تری را با کشور شما داشته باشد. در ادامه دکتر عادل‌ی گفت: گفته می‌شود که فرصتهای اقتصادی در آفریقا وجود ندارد ولی وقتی وارد این منطقه می‌شویم می‌بینیم که می‌توان با مردم مهربان آن فعالیتهای اقتصادی خوبی داشته باشیم.

ما در ایران برای اولین بار یک کنفرانس اقتصادی با شرکت بیست و دو وزیر و معاون وزیر از کشورهای آفریقایی برگزار کردیم که متوجه شدیم که چه فرصتهای زیادی در این قاره و در ایران وجود دارد که بدون استفاده مانده‌اند. دکتر لویپر گفت: رئیس جمهور آفریقای جنوبی نیز سعی دارد که کشور و منطقه جنوب آفریقا را مطابق دستورالعمل جهانی توسعه دهد.

کشور آفریقای جنوبی سعی دارد که سرمایه‌گذاری و همکاریهای الکترونیک را با اروپا و چین توسعه دهد، اگر چه اکثر کشورها تمایلی به سرمایه‌گذاری در کشورهای آفریقایی ندارند.

در آفریقا سرویس بانک و خدمات و تجارت خیلی ضعیف عمل می‌کند. البته بسیاری از کشورها، آفریقای جنوبی را دروازه آفریقا می‌دانند و در این راستا آفریقای جنوبی نیز علاقمند است که روابط اقتصادی و تجاری بیشتری با ایران داشته باشد. دکتر عادل‌ی گفت: روابط اقتصادی ما با آفریقای جنوبی در همه زمینه‌ها می‌تواند گسترش یابد. ما بدنبال فرصتهایی برای سرمایه‌گذاری در سایر کشورهای آفریقایی هستیم و شما باید قادر باشید که ما را به آنها ملحق کنید. البته برگزاری سمینارها کمک زیادی به افزایش اطلاعات و شناخت ظرفیتهای کشورهای آفریقایی می‌کند.

وی گفت: ما برای همکاری با کشور آفریقای جنوبی و مؤسسه شما آماده هرگونه همکاری هستیم و امیدواریم که در متن یادداشت تفاهمی که شما با دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی امضاء خواهید کرد بندی هم مربوط به روابط اقتصادی ملحوظ گردد.

د - بازدید از دانشگاه الزهراء (س)

در این بازدید که در تاریخ ۸۲/۳/۵ صورت گرفت، جلسه‌ای در دفتر ریاست دانشگاه با حضور معاونان و جمعی از هیأت علمی دانشگاه تشکیل شد.

ابتدا آقای دکتر فیض‌آبادی مدیر روابط بین‌الملل دانشگاه ضمن خوشامدگویی توضیحاتی در مورد دانشگاه الزهراء (س) و فعالیت‌های بخش بین‌الملل دانشگاه در خصوص گفتگوی تمدن‌ها ارائه نمود. وی گفت: ارتباط و همکاری ما با دانشگاه‌های آفریقای جنوبی خوب و نزدیک است. سپس آقای قادری رئیس مرکز مطالعات آفریقای دفتر مطالعات در معرفی آقای لوپیر گفت:

آقای پروفیسور لوپیر مدیر مؤسسه گفتگوی بین‌المللی آفریقای جنوبی هستند که به دستور نلسون ماندلا رهبر مبارزه با آپارتاید و رئیس جمهور سابق آفریقای جنوبی تشکیل شد. این مؤسسه با هدف وحدت قاره آفریقا مشاوره‌های لازم را در برنامه‌ریزی و تعیین راهبردهای سیاست بین‌الملل به دولت آفریقای جنوبی ارائه می‌دهد. پروفیسور لوپیر تألیفات متعددی به انگلیسی و فرانسه در زمینه مسائل آفریقا و آسیا دارند.

با توجه به قدرت صنعتی و فناوری آفریقای جنوبی در سطح منطقه و قاره آفریقا، تعمیق و توسعه روابط سیاسی با آفریقای جنوبی از اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی است. و دعوت از ایشان نیز در همین رابطه صورت گرفته است. برنامه بازدید از دانشگاه الزهراء (س) با توجه به سفر خانم دکتر رهنورد به آفریقای جنوبی به منظور آشنایی و تبادل نظر با استادان و دانشجویان این دانشگاه برای ایشان ترتیب داده شده است. بدیهی است مرکز مطالعات آفریقا آماده هرگونه همکاری برای ادامه روابط شما با دانشگاهها و مراکز پژوهشی آفریقای جنوبی خواهد بود.

آقای پروفیسور لوپیر با تشکر و قدردانی از میزبانان اظهار امیدواری کرد که بتواند در پیشبرد ارتباط دو ملت نقش مفیدی ایفا نماید.

سپس جلسه‌ای با حضور جمعی از دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشکده در محل کتابخانه تشکیل شد. ابتدا دکتر فیض‌آبادی با معرفی حاضران، اهداف تشکیل میزگرد را بیان نمودند. سپس جناب آقای قادری در مورد تاریخچه مبارزه با آپارتاید در آفریقای جنوبی و چگونگی تشکیل مؤسسه گفتگوی جهانی توضیحاتی داد.

سپس دکتر لوییر گفت: من نماینده مؤسسه‌ای هستم که ۶ سال پیش با هدف گفتگوی بین‌ملتها تأسیس شد. این مؤسسه پژوهشی به دستور آقای نلسون ماندلا با هدف ارتقاء نقش گفتگوی مسالمت‌آمیز در سیاست بین‌الملل منطقه تأسیس شد. ما نشریات متعددی در زمینه علوم سیاسی داریم. همچنین یک مرکز مشاوره توسعه سیاست بین‌الملل در مورد مسائل و مشکلات خاص مشاوره لازم را به دولت ارائه می‌کند. از زمان لغو رژیم آپارتاید در آفریقای جنوبی، نهادهای دموکراتیک جدیدی در آن بنیانگذاری شده است. در حال حاضر، کشور ما آزادترین کشور دنیاست و به همین دلیل می‌تواند در زمینه سیاست خارجی بسیار قوی عمل کند. رشد روند دموکراسی و حقوق بشر در آفریقا به طور اساسی در گرو توسعه این قاره و حل مشکلات فی‌مابین صورت می‌گیرد و در مرحله بعد ارتباطات منطقه‌ای باید تقویت گردد. به عنوان مثال، پیمان جنوب - جنوب بستر خوبی برای تشویق و توسعه روابط بین کشورهای منطقه، به منظور ایجاد روابط پایدار در سطح سیاست، اقتصاد و فناوری و برای گسترش گفتگو و همکاری بین کشورهای منطقه است که متضمن منافع مشترک برای همه ملل منطقه می‌باشد. ارتباط با دفتر مطالعات سیاسی وزارت امور خارجه ایران نیز در همین رابطه مورد نظر ما قرار دارد. اکنون من آماده‌ام به پرسشهای شما پاسخ دهم و پرسشهایی نیز از شما دارم که در پایان مطرح خواهیم کرد.

خانم دکتر اخوان: آیا شما نماینده سیاسی دولت خود هستید؟

دکتر لوییر: خیر، مؤسسه گفتگوی جهانی به صورت یک مؤسسه غیروابسته به دولت کار می‌کند و وظیفه آن در حقیقت انجام پژوهشهای سیاسی، بین‌المللی و ارائه نتایج پژوهشها به بخش دولتی است.

آقای دکتر شیخ نوری: چه نوع همکاری با شما می‌توانیم داشته باشیم؟

- شما در این دانشکده نیاز دارید برای انجام طرحهای مطالعات سیاسی بین‌المللی با یک مؤسسه مطالعات سیاسی همکاری داشته باشید. ما از گفتگوی بین دو طرف و انجام بازدیدهای متقابل استقبال می‌کنیم.

خانم دکتر اخوان: آیا تبادل دانشجو بین دو طرف امکانپذیر است؟

- دقیقاً؛ ما دانشجویان بسیاری به کشورهای دیگر از جمله استرالیا، کشورهای اروپایی و آمریکایی فرستاده‌ایم و دانشجویان بسیاری نیز از کشورهای دیگر نظیر چین و کشورهای عربی پذیرفته‌ایم.

آقای دکتر جوانی: نظر شما در مورد نظریه گفتگوی تمدنها چیست؟

- من فکر می‌کنم برخلاف نظریه هانتینگتون در مورد برخورد تمدنها، تمدن اسلامی و تمدنهای دیگر به خوبی می‌توانند با یکدیگر گفتگو و تبادل نظر داشته باشند. یک اشتراک مهم بین مذاهب وجود دارد. با وجود تفاوت‌های حاشیه‌ای و راههای مختلف که هر یک برای سعادت پیروان خود ارائه می‌دهند حقیقت واحدی در همه ادیان وجود دارد. مذهب می‌تواند در هدایت بشر حرف اول را بزند. پرزیدنت خاتمی ایده بسیار خوبی را ارائه داده‌اند و این یک درک مهم از تبادل فرهنگ‌ها را مطرح ساخته است و باید نهادینه شود. گفتگو بین ملتها و تمدنها می‌توان جلوی خطر روش برخورد دولت ایالات متحده آمریکا برای حل مسائل بین‌المللی را بگیرد.

یک دانشجو: به نظر میرسد گفتگوی بین تمدنها عملاً نمی‌تواند جلوی بروز جنگ و درگیری بین کشورها را بگیرد.

- ارتباطات بین‌الملل به صورتهای مختلفی از همکاری شکل می‌گیرد. خیلی مهم است که توجه کنیم که گفتگو اساس روابط بین‌الملل است. منطق رفتار بین‌المللی آمریکا بر اظهار قدرت است. رئیس‌جمهور آمریکا روند خطرناکی را در جهان مطرح ساخته است. این روند جلوی پیشرفت همکاری بین کشورها را می‌گیرد و دولت‌ها را وادار به

دفاع در مقابل تجاوز قدرتهای خارجی می‌نماید. توانایی گفتگو و ارتباط برقرار کردن با دیگران یک نوع تازه از روابط بین‌الملل را مطرح می‌نماید.

سازمان ملل تنها سازمان بین‌المللی است که با مشارکت همه کشورهای شکل گرفته است ما باید آن را تقویت کنیم. در غیر اینصورت روش آمریکا می‌تواند منجر به تخریب زندگی جهانیان شود. در اینجا من پرسشی دارم که با اجازه حاضران مطرح می‌کنم. رابطه مذهب و زندگی سیاسی در ایران چیست؟ برای روشن شدن منظورم پرسش خود را بدین صورت مطرح می‌کنم؛ در ایران شما نمایندگانی در پارلمان دارید، در عین حال نظام شما یک نظام مذهبی است. با توجه به این که زندگی اجتماعی همواره در حال تغییر و تحول است، می‌خواهم بدانم ایمان شما به مذهب و عملکرد شما در سیاست چه ارتباطی با هم دارند.

آقای دکتر جوانی: حقوق بشر، دموکراسی و اصول بنیادی مذهبی در ایران با یکدیگر تناقض ندارند. بر اساس آموزشهای ما، مذهب می‌تواند اصول عملکرد سیاسی و اجتماعی، را تعیین کند. پیامبر، خود متصدی حکومت اسلامی بودند و مشکلات اجتماعی را حل می‌کردند. پس از انقلاب در ایران این فکر مطرح شد که اعتقادات مذهبی و دستاوردهای بشری چون دموکراسی، با یکدیگر قابل نزدیک شدن هستند.

هـ - سخنرانی دکتر لوپیر در مرکز مطالعات عالی بین‌المللی دانشگاه تهران

دکتر گارت لوپیر در روز دوشنبه پنجم خرداد ۱۳۸۲ در مرکز مذکور سخنرانی تحت عنوان «سیاست منطقه‌گرایی آفریقای جنوبی» ارائه نمود. قبل از سخنرانی ایشان جناب آقای قادری رئیس مرکز مطالعات آفریقا در سخنرانی خود به اهتمام دستگاههای سیاست خارجی، قاره آفریقا و نیز اولویت داشتن آفریقای جنوبی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و نقاط مشترک ایران و آفریقا .... اشاره نمود. سپس دکتر لوپیر

یادآور شد که امروزه در عصر جهانی شدن بسر می‌بریم و اینکه چه چالش‌هایی در این فرآیند متصور است، نگرش، اقدامات و سیاست خارجی آفریقای جنوبی چگونه بوده و خواهد بود، بحث‌هایی مطرح خواهیم کرد. بهتر است که در ابتدا نگاهی بر رئوس مسائل مفهومی و بنیادی روابط بین‌الملل معاصر داشته باشیم، چرا که فهم و درک این مبادی و اصول، برای برخوردها و رفتارهای بعدی ما از اهمیت بسزایی برخوردارند.

وی در ادامه مباحث خود به چند مورد از مهمترین مسائل مفهومی و مؤلفه‌های نظری اشاره کرد که عبارتند از: امنیت بین‌المللی، وابستگی متقابل اقتصادی و مالی، اختلافات و شکاف‌های توسعه جوامع، شرایط و مقتضیات اجتماعی، توسعه پایدار و محیط زیست، نحوه اداره امور جوامع و ملت‌ها، مسائل فرهنگی - مذهبی و قومی، عصر ارتباطات، انفجار اطلاعات و شکاف دیجیتالی. وی یادآور شد که در دوره کنونی از تاریخ بشری، فرآیندها، پویایی‌ها، تعدد بازیگران و تکثر مسائل در سطح جامعه جهانی، بسیار پیچیده و متحول شده‌اند. هر یک از مسائل هم به نوعی سیاست خارجی کشورها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. جهان امروز به نوعی با دوره گذار، ابهامات و معماهای مختلف روبرو است. با توجه به وضعیت هر یک از کشورها و مناطق جهان اعم از توسعه یافته و در حال توسعه، فرآیند جهانی شدن آثار و تبعات متفاوتی خواهد داشت.

اما واکنش و سیاست‌های آفریقای جنوبی در این فرآیند چه می‌باشند؟ با توجه به تحولات و تجربیات آفریقای جنوبی در مقابله با چالش‌ها و سازماندهی امور خویش، اراده جدیدی را به کار گرفته است و عمیقاً به تحولات جهانی می‌اندیشد، در حقیقت، قاره آفریقا در محور برنامه‌ها و سیاست‌های ما قرار دارد. توسعه و ترقی امور اقتصادی، زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی، گسترش جوامع دموکراتیک و بهبود شرایط این قاره از اولویت‌های ما می‌باشد.

آفریقای جنوبی در مرحله بعد، گسترش روابط با دیگر مناطق جهان اعم از کشورهای صنعتی و پیشرفته، کشورهای آمریکای لاتین و آسیا نظیر: برزیل، ایران، هند و

کشورهای خاورمیانه را مدنظر دارد. کشور ما امکانات و پتانسیل‌های خوبی به عنوان یک بازیگر مهم بین‌المللی دارد که مشارکت در نهادها و مجامع مهم بین‌المللی مثل سازمان جهانی تجارت، گروه ۸ و غیره برای ما حائز اهمیت است. نکته دیگر این است که تقویت و مشارکت در سطح قاره‌ای در چارچوب اتحادیه آفریقایی نیز در برنامه‌های ما قرار دارد. بنابراین سیاست خارجی آفریقایی جنوبی پس از روی کار آمدن آقای ماندلا توجه ویژه‌ای به امور آفریقا داشته و آقای «امبکی» جانشین ماندلا نیز برنامه‌های اصولی ایشان را دنبال می‌کنند.

پس از سخنرانی، سئوالات مختلفی از طرف شرکت کنندگان مطرح شد که با توضیحات و تبادل نظرهای دو طرفه، جلسه به پایان رسید و خانم دکتر مصفا (رئیس مرکز) ضمن تشکر مجدد از پروفیسور لوپیر و آقای قادری رئیس مرکز مطالعات آفریقایی دفتر مطالعات که زمینه‌های این سخنرانی را فراهم نمود، ابراز امیدواری کرد که با گسترش روابط علمی - فرهنگی دو کشور ایران و آفریقای جنوبی شاهد پیشرفت‌های عمیقتری باشیم.

و - سخنرانی در دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

دکتر لوپیر در تاریخ ۸۲/۳/۷ در دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی سخنرانی تحت عنوان "جهانی شدن و تأثیرش بر دیپلماسی چندجانبه و تحلیل امور بین‌الملل" ارائه نمود که در ذیل بخشی از آن آورده شده است:

آنچه که در جهانی شدن مورد توجه است وجود فعالیتهای جهانی در برخی از مناطق و کشورها است و به عبارت دیگر اکثریت کشورها و مناطق دنیا نمی‌توانند در روند جهانی شدن مشارکت مؤثر و سودمندی داشته باشند. جهانی شدن همراه با یک رشته از منافع و خطرهای است که البته برای تعداد زیادی از کشورهای خطرات بیشتر از منافع می‌باشد و منافع بیشتر برای کشورهای صنعتی است. به گفته اقتصاددان معروف آمارتیا که

می‌گوید پدیده جهانی شدن چیز جدیدی نیست و از مدت‌ها قبل وجود داشته است، اما چیزی که در این پدیده جدید می‌باشد، تمرکز غیرمتعارف ثروت و قدرت در دست اندکی از افراد و همزیستی این ثروتمندان و تهیدستان در اکثریت زیادی از مردم جهان می‌باشد.

من سعی می‌کنم که چند عامل مهم و جالب از تأثیرات جهانی شدن را مطرح کنم. اول تغییر در طبیعت امنیت بین‌المللی، با پایان یافتن جنگ سرد تقابل شرق و غرب که در آن از بین بردن تهدیدات و تکثیر سلاح‌های اتمی و درگیریهایی که بواسطه ایدئولوژیهای جنگ سرد بود، خاتمه یافت و امنیت شکل دیگری یافت. همچنین افول قدرت و دولت ملی بعنوان یک واحد سیاسی همانطور که در عراق شاهد آن بودیم و افزایش درگیریهای منطقه‌ای را شاهد هستیم. البته درگیریهای منطقه‌ای در اکثر نقاط دنیا ناشی از اختلافات مذهبی است اما در قاره‌ای که من در آن زندگی می‌کنم در پنج سال گذشته درگیریها بیشتر بعلت دسترسی بر منابع بوده است که من آن را جنگ منابع می‌نامم.

پدیده جهانی شدن سبب افزایش نقش مؤسسات منطقه‌ای و بین‌المللی در مدیریت امنیت جهانی بویژه نقش سازمان ملل شده است. در این زمینه اگر چه باید گفت که با تک قطبی بودن جهان کنونی و هژمونی جهانی آمریکا بعد از یازده سپتامبر و جنگ عراق تضعیف شده است.

دومین عامل، تغییر در طبیعت استقلال مالی و اقتصادی و اشاره به سرعت رشد و جهانی شدن بازار مالی می‌باشد. تغییراتی در الگو و نحوه تجارت ایجاد شده که اساسی‌ترین آن تغییر در زمینه تجارت تکنولوژی‌های بالا و تولیدات منابع با یکدیگر در توافقنامه‌های تجاری منطقه‌ای و در نتیجه ایجاد سازمان تجارت جهانی می‌باشد. ابعاد کنترل بازار مالی و جهانی توسط کشورهای صنعتی، بویژه توسط آمریکا، اتحادیه اروپا، ژاپن و کانادا افزایش یافته است.

در آفریقا آنچه واقعاً مهم است، درک این نکته است که بیماری آیدز نه تنها سبب کاهش طول عمر انسانها، بلکه لطمه جبران ناپذیر به اقتصاد کشورهای این قاره شده است.

سومین عامل تغییر سرشت و نقش فرهنگ، مذهب، نژادها و اقلیتها است. من فکر می‌کنم که پذیرش سیستم بین‌المللی نیز بستگی زیادی به نوع مذهب، فرهنگ و نژاد دارد و ارزشهای مذهبی اهمیت بیشتری در زندگی ملتها دارند.

عامل دیگر انقلاب اطلاعات یا عصر انفجار دانش می‌باشد و همانطور که در گذشته بخصوص پانزده سال اخیر دیده‌ایم، اهمیت دانش و افزایش دست‌آوردهای آن در زندگی و توسعه رفاه نقش بسیار مهمی داشته است و در کل یک جامعه با داشتن سطح علمی بالاتر و افراد تحصیل کرده بیشتر از نظر اقتصادی نیز، رشد سریعتری خواهد داشت. دیپلماسی بعنوان یکی از روشهای مذاکره در روابط بین‌الملل نقشی منحصر بفرد را می‌تواند در حل مسائلی که به آنها اشاره کردیم داشته باشد.

منافع مالی می‌تواند به صورت یکجانبه پیگیری شود، یعنی روشی ابتدایی که کشورها و دولتها در کنوانسیون وین دنبال می‌کردند. اما به عقیده من دیپلماسی چندجانبه روشی است که بهترین نوع انتقال مذاکره در مورد موضوعات وابسته به جهانی شدن می‌باشد و این شکل از مذاکره برای پیشرفت مذاکره میان چندین حزب که منافع تقریباً مشترکی دارند بطور همزمان ضرورت دارد. مرکز این دیپلماسی چندجانبه، سازمان ملل است. و اگر به برخی نتایج حاصل از یک جانبه‌گرایی آمریکا درست فکر کنیم به اهمیت این نوع از دیپلماسی چندجانبه پی خواهیم برد. آمریکا استراتژی بلند مدتی برای سلطه بر جهان دارد و دنبال آن، گسترش یکجانبه‌گرایی آمریکا در روابط بین‌الملل توسط زور و قدرت نظامی که می‌توان این یک جانبه‌گرایی را شکلی از امپراطوری نوین نامید که در این حالت آمریکا تنها خود را محور قرار می‌دهد و نظم جهانی را جهت ایجاد استانداردهایی برای انتخاب دولتهای دوست و غیردوست در نظر می‌گیرد.

استراتژی بزرگ آمریکا پس از یازدهم سپتامبر نه تنها از نظر سیاسی پایدار نیست بلکه از نظر دیپلماتیک نیز مضر می‌باشد.

اجازه دهید که عوامل و فاکتورهای مهم این استراتژی بزرگ آمریکا، که من رژیم امپریالیسمی جدید می‌نامم را به طور خلاصه شرح دهم؛ اولاً من واقعاً فکر می‌کنم، که آمریکا مطلقاً شایستگی حفظ جهان تک قطبی را ندارد و البته قدرت واقعی قابل رقابتی نیز وجود ندارد. به عبارت دیگر عدم یکپارچگی قدرت‌های بزرگ بدون مشارکت آمریکا خود مزید بر علت می‌باشد.

از طرفی تهدیدهای جهانی بویژه توسط گروه‌های تروریستی که می‌توانند از قدرت اتمی و تسلیحات بیولوژیک و شیمیایی نیز برخوردار باشند تهدیدات امروزی است که علیه آمریکا و منافع آن می‌باشد. در واقع، این گروه‌های تروریستی فراملی هستند و مکان مشخصی ندارند و از دیدگاه حاکمان آمریکا این تهدیدات بالقوه باید مهار شوند قبل از اینکه بتوانند مشکلاتی را ایجاد کنند. آمریکا می‌خواهد بداند که این شبکه‌های جهانی تروریسم از کجا و چه زمان تغذیه می‌شوند تا بتواند آنها را متلاشی کند و بدین ترتیب حاکمیت دوباره تعریف شده و ارزش گذاری شده است.

از دیدگاه من نگاه آمریکا و تعریفش از تهدید، در واقع مشخص نمودن وضعیت تسلیحات کشتار جمعی دشمنان غیرقابل پیش‌بینی و دولتهای غیردوست می‌باشد که به خودی خود می‌توانند خطر ساز باشند. اولین برنامه و هدف آمریکا این است که توانایی پاسخگویی به تهدیدات تروریستی و دولتهای غیردوست در هر کجای دنیا را داشته باشد. اما مشکل اصلی آمریکا این است که توانایی تحمیل این بینش بزرگ استراتژیک جدید را بر کشورهای جهان ندارد و اکثر دولتهای جهان تک قطبی شدن جهان را نمی‌پذیرند. به عقیده من هزینه این تجدید نظر طلبی آمریکا، تحمل پذیری جامعه بین‌المللی است و جامعه بین‌الملل باید بتواند با حفظ و توسعه چارچوب و دستورالعمل‌های سازمان ملل متحد علیه یکجانبه‌گرایی آمریکا ایستادگی کند.

دکتر گارت لویپر در مرکز پژوهش‌های مجلس نیز سخنرانی کرده و از مرکز اسناد و آرشیو و کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه نیز بازدید نمود. وی همچنین با آقای دکتر اسلامی رئیس دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه دیدار و در مورد نحوه تبادل دانشجو و استاد و داشتن روابط آکادمیک با یکدیگر بحث و گفتگو نمودند.

در پایان این سفر یادداشت تفاهمی در زمینه‌های آموزشی و تحقیقاتی بین دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه و مؤسسه گفتگوی جهانی آفریقای جنوبی به امضاء رسید.

محمد حسن معظمی گودرزی
کارشناس مرکز مطالعات آفریقا

